KAI MIESTO AKMENYS PRABYLA

2018 m. rugpjūčio 17 d. Nr. 18

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Šiemet minimos atmintinos datos

Prieš 685 metus, 1333 m., Ukmergė pirmą kartą paminėta rašytiniuose šaltiniuose (Vartbergės Livonijos kronikoje).

***

Prieš 670 metų, 1348 m., Baleliai pirmą kartą paminėti istoriniuose šaltiniuose.

***

Prieš 450 metų, 1581 m., Žemaitkiemio miestelis pirmą kartą paminėtas rašytiniuose šaltiniuose.

***

Prieš 395 metus, 1623 m., Lyduokiuose dvarininkas Henrikas Padlevskis pastatė mūrinę Lyduokių Šv. Arkangelo Mykolo parapijos bažnyčią. Po 1782 m. pristatytas priebažnytis. 1884 m. Lyduokių dvaro savininko, karo inžinieriaus Henriko Voinickio ir parapijos lėšomis bažnyčia buvo padidinta. 1914 m. – perdažyta, o 1988 m. dekoruotas jos vidus.

***

Prieš 270 metų, 1748 m., Siesikams suteikta turgaus ir mugių privilegija, suteikusi postūmį miestelio augimui.

Vlado Šlaito viešosios bibliotekos inf.

Jogviluose buvo leidžiamas pogrindžio žurnalas

Netoli autostrados Vilnius–Panevėžys esantis Jogvilų kaimas garsus tuo, kad jame stovinčioje sodyboje sovietmečiu buvo spausdinamas sovietinę santvarką demaskuodavęs žurnalas „Varpas“. Leidyba rūpinosi Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga.

Nuo 1975-ųjų „Varpas“ buvo spausdinamas Molėtų rajono Inturkės miestelyje. Laisvo žodžio spausdinimu ir jo platinimu rūpinosi pats spausdinimo aparatą sukonstravęs Vytautas Vaineikis.

„Varpas“ leistas Inturkės klebonijoje, globojamas klebono Juozapo Dabravolsko. Vėliau kurį laiką leidyba vyko Vilniuje pas žinomo lituanisto A. Zalatoriaus seserį Aldoną Zalatoraitę.

Vėliau minimas mokslininkas rastas nuskendęs Nėries upėje. „Varpo“ leidyba ir toliau rūpinosi V. Vaineikis. 1981-aisiais vedęs Stanislavą Juknytę, su visa leidybai skirta įranga jis atsikraustė į žmonos tėviškę Jogviluose ir tęsė disidentinę veiklą.

Jogviluose „Varpas“ ir kiti antisovietiniai leidiniai buvo spausdinami iki pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo.

Stanislava su Vytautu kartu šilkografijos būdu spausdino minimą leidinį. Jiems padėjo Antanas ir Edvardas Burokai, kaimynas – politinis kalinys Algirdas Kujalis.

Nors sovietinis saugumas dėjo visas pastangas, kad išaiškintų leidėjus, tačiau jiems iki pat Lietuvos atgimimo to padaryti nepavyko.

Prasidėjus „perestroikai“ šioje sodyboje buvo spausdinami portretiniai atsišaukimai „Laisvę kunigui Alfonsui Svarinskui“, „Laisvę kunigui Sigitui Tomkevičiui“, „Grąžinkite Vilniaus katedrą tikintiesiems“ ir daugelis kitų.

Vytautas Vaineikis pirmasis Ukmergėje pradėjo bado streiką reikalaudamas, kad iš Rusijos per okupacinį laikotarpį Lietuvai būtų išieškota padaryta žala.

1987–1996 metais politiniai kaliniai, tremtiniai, partizanai, taip pat ir „Varpo“ leidėjai buvo labai užsiėmę valstybės atkūrimu. Jų buvo visur – jie statė paminklus, rašė prisiminimus, perlaidojo iš pelkių, griovių, šulinių, miškų išniekintus partizanų kūnus.

Pasijutusi nuošalėje Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga 1996 m. nutarė atkurti savo ir sovietiniuose lageriuose bei sovietmečiu laisvėje leistą pogrindžio leidinį „Varpas“. Ši aktyvi visuomeninė organizacija, turinti daug rėmėjų, veikia iki šiol.

2010 m. Jogvylų kaimo sodyboje S. Vaineikienės, V. Vaineikio vaikų, Burokų, Vašatkevičių šeimų iniciatyva buvo atidengtas paminklas „Varpo“ leidėjams ir Ukmergės krašto laisvės kovotojams. Paminklo architektas Gediminas Ruzgys.

2014 m. rugpjūčio 5 d. sodybos šeimininkė S. Vaineikienė patriotinių jausmų vedama nutarė padovanoti sodybą Lietuvos laisvės kovotojų sąjungai.

Dovanojimo sutartis iškilmingai buvo pasirašyta Ukmergėje, Stasės bute.

Parengė Vilma Nemunaitienė

2010 m. Jogvylų kaimo sodyboje S. Vaineikienės, V. Vaineikio vaikų, Burokų, Vašatkevičių šeimų iniciatyva buvo atidengtas paminklas „Varpo“ leidėjams ir Ukmergės krašto laisvės kovotojams. Gedimino Nemunaičio nuotr.

Taujėnų bažnyčia mini 160 metų jubiliejų

Gražina ŽUKAUSKIENĖ
Vlado Šlaito viešosios bibliotekos Taujėnų padalinio vyresnioji bibliotekininkė

Pačiame Taujėnų miestelio centre, ant kalnelio, stovi graži neoklasicizmo stiliaus bažnyčia. Dažnas, eidamas ar pravažiuodamas pro miestelį, stabteli pasigrožėti šia šventove, kuri savo grakščiomis kolonomis ir skulptūromis virš frontono atrodo tarsi mažutė Vilniaus katedra, kažkieno užkelta ant kalvos.

Taujėnų Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčia šiemet mini 160 metų sukaktį.

Pirmosios katalikų bažnyčios Taujėnuose atsiradimo laikas nėra tiksliai nustatytas.

Nukelta į 8 p.

2019-ieji – Lietuvos Nepriklausomybės kovų atminimo ir vietovardžių metai

Seimas paskelbė 2019-uosius Lietuvos Nepriklausomybės kovų atminimo ir vietovardžių metais.

Šiuo sprendimu siekiama užtikrinti Lietuvos savanorių, Lietuvos kariuomenės ir kitų Lietuvos piliečių indėlio įvertinimą Nepriklausomybės kovose ginant ką tik atkurtą Lietuvos valstybę ir pagerbti visų kovojusiųjų ir žuvusiųjų už Lietuvos nepriklausomybę atminimą.

Senuosiuose kaimų ir vienkiemių pavadinimuose glūdi etnologinė, lingvistinė, paleogeografinė, istorinė, kultūrinė ir kita svarbi informacija, saugotina kaip Lietuvos ir pasaulio kultūros palikimo dalis. Senieji vietovardžiai yra Lietuvos kultūros, istorijos ir kalbos vertybė, kurios išsaugojimu privalo rūpintis valstybė, jos piliečiai.

Nuo sovietmečio iki šių laikų iš juridinės vartosenos jau yra išbraukta tūkstančiai istorinių vietovardžių ir stebima tolimesnė jų nykimo tendencija.

Tikimasi ne tik atkreipti visuomenės dėmesį į nykstančius vietovardžius, tačiau 2019 metus taip pat aktyviai išnaudoti nematerialiosios etninės kultūros, pilietiškumo stiprinimui ir gaivinimui, 1919–1920 metų Nepriklausomybės kovų atminties įamžinimui.

Priimtoje rezoliucijoje taip pat pabrėžiama Nepriklausomybės kovų reikšmė tęsiant ginkluotą ir neginkluotą pasipriešinimą okupacijų metais, siekiant Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, jų svarba ugdant pilietinę visuomenę, skatinant visuomenės patriotiškumą.

UŽ inf.

Naujai atrastas ežerų kraštas

Kelionės dalyviai prie Kvintiškių koplytėlės.

Algimantas KACEVIČIUS
LPS „Bočiai“ Ukmergės rajono bendrijos pirmininkas

50-ies Ukmergės rajono „Bočių“ bendrijos grupė šią vasarą išsiruošė į Zarasus. Atrodytų, ką ten naujo gali atrasti – visų rajonų centrai vienas į kitą kiek panašūs. Ko gero, retas nėra ten buvęs. Bet vargu ar tą buvimą galima užskaityti, jeigu buvai tik trumpam sustojęs dar sovietiniais laikais.

Mus pasitinka Zarasų krašto gidas Evaldas ir jau nuo pirmųjų pažinties minučių pajuntame simpatiją šiam jaunuoliui, puikiai išmanančiam šio krašto istoriją.

Važiuojame į Salaką. Pakeliui gidas papasakoja apie Antalieptės marias, esančias abipus plento Kaunas–Zarasai–Daugpilis.

1959 metais Antalieptės hidroelektrinės reikmėms buvo patvenkta Šventoji. Tokiu būdu 26 ežerai susijungė į vienetą ir tapo Antalieptės mariomis, užimančiomis beveik 2000 ha plotą su 160 km kranto linija ir net 47 metrus siekiančia giliausia vieta. Mariose veisiasi tokios žvejams labai žinomos žuvelės kaip stintos, seliavos.

Visa marių teritorija patenka į ypač saugomą miškingą ir ežeringą Šventosios aukštupį, Rytų Lietuvos Gražutės nacionalinį parką Zarasų ir Ignalinos rajonuose, į kurį patenka net 86 ežerai. Vienas iš jų – ežeras Šventas. Į jį neįteka ir neišteka jokia upė. Gal ne visi žino, kad pro mūsų miestą pratekanti Šventoji yra ilgiausia šalyje upė, kurios pradžia ir pabaiga yra vienoje šalyje (upė labai vingiuota, todėl ilgis siekia apie 400 km).

Kažkuris iš keleivių pasakoja labai seniai buvęs Salake ir prisimenąs apleistą miestelį. Tačiau pirmieji įspūdžiai maloniai stebina. Intriguoja gido pasiūlymas aplankyti 300 kilometrų nuo jūros nutolusį „Jūrų muziejų“.

Nukelta į 8 p.

Naujai atrastas ežerų kraštas

Bičiulių būryje – auksines vestuves švenčiantys Onutė ir Albertas Aukštuoliai.

Atkelta iš 7 p.

Mus pasitinka solidaus amžiaus muziejaus šeimininkė, buvusi pradinių klasių mokytoja, rajono Garbės pilietė Vida Žilinskienė. Per keliasdešimt metų ji sukaupė įdomią ir turtingą jūros eksponatų kolekciją.

Aplankome Šv. Mergelės Marijos Sopulingosios bažnyčią, pastatytą 1906–1911 m. iš tašytų akmenų. Stebina techniniai sprendimai ir užmojai šiame mažame miestelyje pastatyti tokius įspūdingus maldos namus. Dabar Salake gyvena per 400 gyventojų. Šis tvarkingas miesteliukas tapo turistų traukos centru.

***

Toliau kelias veda į Zarasus. Šiuo metu Zarasų rajone gyvena tiktai apie 14 tūkst. gyventojų, o pačiame mieste – apie 7 tūkst. Kiekvieną turistą paperka gamtos grožis. Rajone – 307 ežerai, tarp jų keturi – iš šalyje pačių didžiausių dešimtuko. Pats Zarasų miestas apsuptas septynių ežerų.

Net pavydu, kai pažvelgėme į panoramą iš naujos centrinės bibliotekos viršutinio aukšto terasos. Kaip ant delno matosi prisišliejusi prie miesto sala, kurioje vyksta įvairūs renginiai, gausu įvairių atrakcionų, pakrantėje – vienintelis Lietuvoje atviras plaukimo baseinas, šuolių į vandenį tramplynas, lynais traukiamų vandens slidžių trasa. Oras puikus, vanduo šiltas, visur daug jaunimo.

Pasivaikštome po centrinę miesto aikštę, nuo kurios spinduliais kerojasi gatvės į įvairias puses.

Įdomus miesto herbas – elniažuvė – gyvis su elnio galva ir žuvies uodega.

Buvo laikai, kai Zarasų kraštas išgyveno sunkmetį. Tryliktame–keturioliktame amžiuje Lietuvą nuolat puldinėjo Latvijoje įsikūręs kalavijuočių ordinas. Pirmas smūgis tekdavo pasienyje įsikūrusiems Zarasų gyventojams. Čia ėjo vadinamasis traktas Peterburgas–Varšuva. Juo keliaudavo keleiviai, buvo vežamas paštas, kas 15–16 km esančiose stotelėse, kuriose buvo keičiami arkliai, keleiviai galėdavo išgerti arbatos ir užkąsti.

Iš Zarasų iki Kauno kelionė trukdavo apie dvi paras, priklausomai nuo to, kaip greitai pavykdavo Jonavoje persikelti per Nerį, nes tilto nebuvo.

***

Tiberiada. Daugumai tas žodis nepažįstamas. Tiberiados bendruomenė – vyrų ir moterų vienuolija, kurią 1979 m. Belgijoje įkūrė brolis Morkus. Bendruomenės gyvenime svarbiausia malda, broliškos meilės puoselėjimas, šeimų katalikiškas ugdymas.

Sužinoję, kad Zarasų krašte, Baltriškių kaime, miškingoje vietovėje, nutolusioje nuo civilizacijos, yra apleista bažnyčia ir mirštantis kaimelis, vienuoliai atvyko apsižiūrėti. Vieta labai patiko ir jie nutarė čia apsigyventi.

Buvusiosiose apleistose kolūkio fermose jie įsirengė svečių namus, į kuriuos dažnai atvyksta pagyventi žmonės su įvairiomis dvasinėmis problemomis. Pasistatė nedidelį vienuolyną patiems gyventi, dailiai atremontavo medinę bažnytėlę.

Šiuo metu nuolat gyvena penki vienuoliai iš Belgijos, Prancūzijos, Latvijos. Visi puikiai kalba lietuviškai. Gyvena uždarą gyvenimą, su pasauliečiais turistais nebendrauja. Bet jeigu reikia dvasinės pagalbos, visuomet pasiruošę padėti. Nežiūri televizoriaus, bet klausosi radijo, skaito spaudą. Gyvena pagal griežtą grafiką: anksti keliasi, meldžiasi, pusryčiauja, tuomet eina į darbus. Turi savo ūkelį, kuriame užsiaugina daržovių, laiko karvutę, avis, vištas, žąsis, patys kepa duoną ir visiškai pragyvena iš savo ūkio. Kaip patys tvirtina, perka tik dantų pastą ir muilą.

Labai įdomiai vienuoliai „sodina“ bulves. Pavasarį išmėto ant dirvos, uždengia storu šiaudų sluoksniu, o rudenį belieka tiktai šiaudus nudengti ir bulves susirinkti. Pamėginkite, gal ir jums pavyks toks ūkininkavimo būdas. Vienuoliai turi traktoriuką, laiko dvi asiliukes, bet jos laikomos daugiau evangelizacijai negu darbui. Kada asiliukę aplankė didysis gamtos šauksmas tęsti giminę, vienas iš brolių pėsčiomis nuvedė ją pas „kavalierių“ į Jonavą, kitais metais vedė į Kauną.

Buvo su asiliuke nukakę į atlaidus Šiluvoje. Vietiniai gyventojai, kurių likę nedaug, džiaugiasi kaimynais, lanko bažnytėlę. Brolija turi rėmėjų, kitaip būtų sunku išgyventi.

***

Toliau mūsų keliai veda į Šlininkos kaimą, kuriame girnas suka jau 300 metų skaičiuojantis ir vienintelis toks veikiantis malūnas šalyje. Prieš keletą dešimtmečių jo girnas dar suko Laukesos upelio vanduo, bet pastaruoju metu, smarkiai nukritus vandens lygiui, girnoms sukti pajungta elektra. Kiti du prie upelio buvę malūnai užsidarė.

Malūne šiltai sutiko malūnininkas. Labai įdomi malūno „gyvenimo istorija“. Šeima, gavusi palikimą – malūną, paliko namus Vilniuje ir atsikraustė į kaimą.

Kadangi buvome gerokai pralkę, mūsų jau laukė stalas su iš „razavų“ miltų keptais blynais – nenusakomo skonio patiekalu, kurių gamybos receptą išdavė šeimininkai. „Bočiai“ ne tik prisivalgė blynų, bet ir prisipirko „razavų“ ruginių miltų, iš kurių keps blynus namuose.

Kartu su mumis keliaujanti pora – Onutė ir Albertas Aukštuoliai – aktyviai dalyvauja visuose organizacijos renginiuose, abu yra choro „Bočiai“ ilgamečiai dalyviai. Šiomis dienomis sutuoktiniai švenčia auksines vestuves.

Šią gražią šeimą pasveikino malūno šeimininkas, o „Bočių“ bendrijos vadovybė įteikė fotografijų koliažą, bičiuliai sugiedojo „Ilgiausių metų“ pravirkdydami „kaltininkus“.

***

Nedovanotina klaida būtų Zarasų rajone nepamatyti Stelmužės ąžuolo. Pavargęs, ligotas, paramstytas ąžuolas – seniausias Europoje, skaičiuojantis 1 500 metų. Čia pat, už keliolikos metrų, seniausia lietuviška medinė bažnyčia.

Paskutinė mūsų kelionės stotelė – švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo vieta prie Ilgio ežero Kvintiškių kaime.

Ežero pakrantė apstatyta kryžiais. Nelyginkime to kalnelio su Šiaulių Kryžių kalnu, bet vieta taip pat gausiai lankoma turistų ir maldininkų.

Sakoma, kad 1968 m. vasarą iš giminių motociklu keliaujančiai jaunuolių porai ant tiltelio prie ežero apsireiškė graži mergina, motociklas užgeso. Po kelių dienų paslaptingoji būtybė prisisapnavo.

Istorija buvo perpasakojama, pasiekė ir vietinį kunigą. Žmonės patikėjo stebuklu, į tą vietą pradėjo važiuoti maldininkai. Sovietų valdžia visaip trukdė, nuversdavo kryžius, bet jie vėl ir vėl atsirasdavo.

Pasitaiko vandalų ir šiais laikais. Vienas toks prieš keletą metų nuniokojo per 160 kryžių. Tačiau maldininkų srautai didėja, kryžių daugėja. Maldininkai meldžiasi, braido po Ilgio ežero vandenį, sentikiai net pasineria į vandenį, nežiūrint metų laikotarpio.

Žmonės ir dabar semia ir vežasi ežero vandenį namo, laikydami ji šventu, turinčiu gydomųjų savybių. Matyt, taip ir yra, jeigu žmonės tiki...

Šalia, ant kalnelio, pastatyta moderni koplyčia. Kasmet birželio pabaigoje – liepos pradžioje keliolika kunigų toje vietoje laiko šv. Mišias.

Dažnai grįždamas iš tokių kelionių susimąstau. Atrodo, viskas jau toje mūsų mažoje šalelėje pažįstama, žinoma, bet, pasirodo, kiek daug dar nematyta, negirdėta, nepažinta... Ir nepaliauji stebėtis – gyvenimas sparčiai keičiasi.

Esame dėkingi kelionės organizatorei „Bočių“ klubo „Keliauk – pažink“ vadovei Adelei Sakalauskienei.

Taujėnų bažnyčia mini 160 metų jubiliejų

Atkelta iš 7 p.

Žinoma, kad apie 1756–1771 metus medinę bažnyčią čia pastatė Jonas Eperješas, Ukmergės seniūnas. 1790 m. ji sudegė. Apie 1808–1810 m. Benediktas Marikonis pastatė medinę koplyčią, kuriai buvo suteiktas Šv. Kryžiaus Išaukštinimo vardas. B. Marikonio žmona Marija Radvilaitė-Marikonienė pagal architekto Šurino projektą šalia medinės bažnyčios netrukus pradėjo statyti mūrinę. 1830 m. ji jau buvo pastatyta iki stogo, bet, mirus fundatorei, bažnyčios statybos darbai sustojo.

1845 m. Taujėnų dvaro savininkas Karolis Radvila gavo leidimą tęsti statybas, kurios baigtos 1858 m. Vėliau buvo padaryti betoniniai įėjimo laiptai, 1900 m., funduojant Celestinai Radvilaitei, iš balto Kararos marmuro Italijoje pagamintas didysis altorius ir šv. Kazimiero bei šv. Stanislovo skulptūros, o vargonų meistras Juozapas Radvilavičius įrengė naujus vargonus. Vitražas „Šventojo kryžiaus atradimo istorija“ sukurtas apie 1900 m. Varšuvoje. Virš bažnyčios durų nutapyta vengrų dailininko Elemyro Matelčos freska „Trys karaliai“.

Dešinėje šventoriaus pusėje stovi tokio paties stiliaus varpinė, statyta 1854–1858 m. Šventoriaus tvora iš akmenų mūro. Pagrindiniai vartai platūs, ažūriniai, su kunigaikščių Radvilų herbu.

Taujėnų bažnyčios neoklasicizmo stiliaus pastatas panašus į Taujėnų dvarą. Bažnyčios fundatorius, šio dvaro kunigaikštis Karolis Radvila taip pat prisidėdavo prie kunigų išlaikymo, todėl jis su žmona palaidoti šventoriuje.

1979 m. klebono Jono Voverio rūpesčiu remontuotas bažnyčios vidus. Ant piliastrų dailininkas Mykolas Dirsė tada nutapė septynis paveikslus: profesoriaus Prano Dovydaičio, vyskupo Motiejaus Valančiaus, rašytojos Marijos Pečkauskaitės, baudžiauninkų užtarėjos Barboros Umestauskaitės-Žagarietės, Mirusiųjų globėjos šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės, arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus ir pirmojo Lietuvos globėjo šv. Jono Kantiečio. Šie paveikslai bažnyčiai suteikė išskirtinumo.

2008 m. Taujėnų miestelio bendruomenė, minėdama bažnyčios 150 metines, pateikė projektą, kurį finansavo rajono savivaldybė, miestelio bendruomenė, parapija ir rėmėjai. Buvo sutvarkytas bažnyčios parkas ir dalis šventoriaus, pasėta veja, įrengta automobilių stovėjimo aikštelė, sukurta ir parapijos vėliava, pastatytas tautodailininko Rimanto Zinkevičiaus rūpintojėlis. Visais tvarkymo darbais rūpinosi klebonas Dainius Lukonaitis ir tuometis bendruomenės pirmininkas Rolandas Janickas.

Jubiliejaus šventėje.

2009 m. bendruomenės ir bažnyčios parapijos lėšomis buvo renovuotas maldos namų stogas ir lietvamzdžiai, įrengtas takas ir liftas neįgaliesiems.

Šiais metais jubiliejų mini ne tik bažnyčia – 20 metų sukaktį švenčia ir bažnyčios choras. Neseniai paminėjome abu šiuos jubiliejus. Šia proga šv. Mišias aukojo arkivyskupas Lionginas Virbalas, giedojo Vidiškių Švč. Trejybės (vadovė Daiva Šermukšnienė), Deltuvos Švč. Trejybės (vadovė Milda Razumaitė), Ukmergės Švč. Trejybės (įkūrėja ir vadovė Regina Ališauskaitė) bažnyčių chorai ir Taujėnų bažnyčios jaunimo choras (įkūrėja ir vadovė Inesa Kaplūnaitė).

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS